

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Collegium Universi Juris Canonici

Engel, Ludwig
Salisburgi, 1693

23. De Solutionibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61596](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61596)

negotiorum gestorum, quae tantum perfo-
res existunt.

Nunquid autem etiam post solutionem
actio actionum peti & fieri poterit? Ratio
habenda est, quod solutione debiti exspi-
rit obligatio & actio. *princ. Instit. Qui-
bus modis tollitur oblig. & l. pen. ff. de
solut. ac proinde cedinequeat, quod in re-
m natura esse desijt, sicut non entis qua-
litas non sunt. Verum quia per solutio-
nem tantum expirat actio, quae competi-
tur contra fidejussorem, principalis vero de-
bitor, cum non solverit, adhuc maneat ipso
suo obligatus, & per ipsum reliqui etiam
fidejussores, qui non solverunt (quamvis
propter exceptionem ab ipso creditore con-
vincantur, ne eandem rem bis conse-
quantur.) idem valde probabiliter dicitur,
quod etiam post solutionem ab uno fidejuf-
sore factam actio tam contra principalem,
quam reliquos fidejussore utiliter per cre-
ditorem cedi valeat. Harpr. in d. §. si plures.
hoc tit. num. 50.*

Quartum denique beneficium, quod
fidejussores indemnes conservat, est libera-
tio: nam certi sunt, in quibus fidejussor
solvendi potest contra principalem, ut se à fi-
dejussione liberet, solvendo nimirum credi-
tori, vel alium idoneum fidejussorem, aut
pignora substituendo. *Primus* casus est, si
principalis debitor nimis diu in obliga-
tione permanserit, ne continuum, & quasi
perpetuum sit fidejussoris periculum; diu
autem censetur ex interpretatione Docto-
rum 10. annorum spatium, vel prout iudex
adhibebitur. *Secundus*, si principalis inci-
piat bona sua dilapidare. *Tertius*, si fide-
jussor forsitan praetermissis ordinis beneficio
condemnatu fuerit. Et isti tres casus ha-
bentur, in cap. fin. hoc tit. & in l. Lucius.
§. 1. ff. Mand. praeter quos adhuc alij
Doctoribus recensentur, veluti si fidejuf-

sio tantum ad certum tempus facta sit; si
fidejussor peregrè proficisci, & diu abesse
vellet: si inimicitiae capitales inter fidejuf-
sorem & debitorem principalem culpa ipsius
debitoris exorta fuerint, &c. Videatur
Harpr. in §. si quid autem. b. n. 7. & seq.
Instit. hoc tit. Andr. Gail. lib. 2. observ. 29.
& Ant. Hering. dict. tract. de Fidejuss.
cap. 25. n. 12. & c. 30. n. 64. ubi formu-
lam hujus actionis proponit.

TITULUS XXIII. De Solutionibus.

SUMMARIUM.

1. Clerici quale privilegium habeant circa solutiones
debitorum.
2. Solvi potest etiam invito creditori.
3. Solutio facta pupillo vel minori an & quando li-
beret?
4. Solutionem particularem non tenetur creditor acce-
ptare?
5. Solutio facta ab eo, qui ex diversis causis debet,
qualiter imputanda.
6. Solutio quando fieri possit ante diem adiectum.
7. De Solutione in certum locum destinata.
8. Solvere potest etiam alius pro ipso debitore, & ita
eum in actione famosa liberare.
9. De Solutione, quae fit rerum alienarum administra-
toribus.
10. Solutam pecuniam transferendam recipiens, si cum
ea auferat, cuius sit damnum.
11. Solutio potest fieri in alia specie monetae, nisi secus
conventum.
12. Solvi non potest pro pecunia accepta corpus seu
species.
13. Solutio qualiter facienda in casibus mutatae mo-
netae: prolixius tractatur.
14. Mora praestatio intelligitur de mora culpabili.
15. Compensatio, quid, & quando locum habeat.
16. Compensatio facta admittitur, etiam in foro ex-
terno denegatur.
17. De aliis Solutionis speciebus.
18. Ecclesia, vel successor in beneficio, vel Civitas
quando teneantur solvere debita ab antecesso-
ribus, vel administratoribus contracta.

FFF 3

Solutio

Solutio est totius rei debita idonea satisfactio, creditori per debitorem iusto loco & tempore prestata. Circa quam ea, quae pro quotidiana praxi faciunt, breviter denotabimus.

Notandum igitur I. quamvis non minus Clerici, quam laici debita solvere teneantur, speciali tamen juris privilegio munitos esse Clericos, ut propter debita incarcerari, vel excommunicari non possint, sed si de facto non habeant, unde solvant, satis est, quod caveant, & promittant de solvendo, ubi ad pinguorem fortunam devenierint. Imò nec omnia bona, quae de facto habent Clerici, creditoribus cedere tenentur, sed exemplo militum gaudent beneficio *competentiae*, ut non ultra, quam deducta congrua sustentatione facere possunt, conveniri valeant per text. & DD. in c. *Odoardus*. 3. h. 111.

Dubitant hic Interpretes, an Clericus, qui as alienum contrahit, valeat huic beneficio renuntiare? ex eâ dubitandi ratione, quod regulariter quilibet favori suo & privilegio renuntiare non prohibeatur. l. *pen. C. de Pactis*. Magis tamen receptum est, talem renuntiationem non valere, eò quod dictum privilegium honorem totius Ordinis clericalis respiciat, ne Clericus obarratus in opprobrium sui Ordinis mendicare cogatur, sicut in simili de privilegio fori traditur in c. *si diligenti. de Foro competentis*. Quod verò attinet ad d. *leg. pen. cum similibus*. ea procedit de favore & privilegio in privatum dumtaxat commodum unius vel alterius personae introducto. Henr. Zoël. *hoc Tit. in Decretal. n. 5.*

Advertit autem Riccius in *Praxi aur. decisione. 26. & seq.* quod Clericus negans debitum, & de eo per sententiam condemnatus; vel qui dolo & sub spe. d. c. *Odoardus*. debita, & as alienum contraxit, non

gaudeat dicto privilegio, quod per totum comparatur privilegio cessionis bonorum. Sed id putare admittendum quibus media compulsoria, ut Clerici in quibus casibus per censuras vel incarcerationem adigi possit ad solvendum; quod verum propterea omnibus bonis exui valeat est satis in Jure Canonico expressum, quae propter reverentiam Ordinis clericali facile introducendum: delictum enim quae suum non alteri minus Ecclesiae clericali honori nocere debet. l. *pen. ff. de Regulis Jur. & c. de delictis dem. in 6.*

Notandum II. quod Creditor rerum suarum administrationem habere per solvi possit etiam invito, dummodo loco & tempore competenti: vel creditor solutionem debito loco & tempore accipere nolit, licet debitorem pecunias magistratui consignare, & in debito principali, & ab usuris impositis liberare. l. *obligatione. p. Cod. h. 1.*

Dico: si creditor rerum suarum administrationem habeat: nam pupillus minori sine tutoris aut curatoris auctoritate facta solutio non liberat debitorem, de pecuniâ forsan male perditâ decessori venire valeat; quia pupillus obligatus & actionem amittere non potest. Si pecuniâ adhuc exstarent, vel in rem versa fuissent, daretur exceptio debitorum contra tutorem, vel pupillum his rebus quod habet, repetentem. l. *pupillus. ff. de Tut. E* converso autem licet pupillus vel minor sine autoritate tutoris vel curatoris solvere nequeant, sicut nec res sua vel vel dominium transferre, si tamen de re solverint, & pecuniâ penes creditorem fuerit, solutio convalescit, & liberatur queritur, ne quod in favorem pupilli introductum est, in ejus odium retorqueretur.

ENK

item debitum iterato solvere teneatur. l.

quod si forte 14. §. fin. ff. eodem

Notandum tamen III. quod creditor non tenetur particularem solutionem acceptare, v. g. si debitor mille florenorum hoc annu vellet solvere centum, reliquum annis septem annis, &c. quia una obligatio una solutio tollenda est, & plerumque particularis solutio multa incommoda secum fert, cum quomodocumque pecunia ita minutim accepta, tunc consumatur, nec ad emptionem rei immobilitatis frugifera, vel census annuos recte recipi possit. l. tutor. 41. §. 1. ff. de usu. Aliud autem dicendum, si debitor pecuniam ex diversis causis debeat, v. g. centum ex mutuo, centum ex empto, &c. tunc eorum cum diversa sint debita, unum sine altero solvi potest, & creditor acceptare tenetur. l. c. h. t.

Notandum IV. si quis ex diversis causis debitor exilat, & aliquam pecunie summam exsolvat, nec tamen exprimat, in quodam debitum velit solutionem imputare, quod ei liberum est, tunc quidem electio est solutoris, sed is ita rem debitoris agere debet, ut suam propriam. l. 1. ff. hoc t. i. ideoque in dubio, & quando non constat aliter de mente solventis, censetur talis solutio imputata in causam duriorum, & per eam tantum illud debitum, quod maxime gravat debitorum, l. in his. 5. ff. eodem. E. §. si aliquid ex dilacione, aut inficiatione creditis in duplum, tunc in dubio potius summa ex his debitis onerosis, quam illud simplex exsolutum intelligitur. Imò tamen si maior pecunia soluta sit, quam unum debitum exposcat, adhuc tamen illud debitum, quod maxime debitorum premebat, ex toto, & proximum pro parte sublatum erit. l. cum ex pluribus. 97. ff. h. t. Illud vero est speciale, quod si simul usura aliquot, v. g. annorum, & ipsum capitale debeat,

tunc prius per solutionem usura, quam capitale sublata censentur: quamvis enim expediret debitori, solutam pecuniam in capitale imputare, ut eo extincto nullæ etiam imposterum usurae deberentur, non est tamen in potestate debitoris restantibus usuris solvere capitale. d. l. 5. §. 3. ff. h. t. iii.

Notandum V. si debitum sit in diem contractum, etiam ante illius diei existentiam solvi posse: quia dies in favorem debitoris adiectus censetur, cui proinde renuntiare non prohibetur, l. stipulatio ista. 38. §. inter. 16. l. continuus. 137. §. 2. ff. de verb. obligat. nisi ob creditoris quoque gratiam & interesse certus solutioni dies destinatus fuisset, tunc enim in solutionem ante diem faciendam ipsum etiam creditorem consentire oporteret. l. cum qui. 15. ff. de Annuis legatis.

Cæterum si dies nominatim solutioni adiectus non sit, quamvis de rigore omni die debitum repeti possit, quia in obligatione pura statim cessit, & venit dies. l. cedere diem. 213. ff. de verb. signif. ne tamen contractus elolorii & sine utilitate ac effectu cum damno humani consortii reddantur, si v. g. mox eodem die pecunia mutuata repeteretur, æquitas omnimò suggerit, aliquod tempus pro commoda solutione arbitrio boni viri & iudicis intercedere debere. l. quod dicimus. 105. ff. h. t. l. si domus. 71. §. 2. ff. de Leg. 1.

Qualiter autem solutio ex condemnatione judiciali & re iudicata facienda sit, in Libro II. in Tit. de Sent. & re iud. dictum est.

Notandum VI. De loco solutionis distinguendum esse, an certus determinatus sit, nec ne? nam si prius, debitor non potest in alio loco solvere, neque creditor alibi petere, nisi forsitan tergiversaretur ad locum solutioni destinatum venire. l. 1. & toto tit. ff. De

ff. De eo, quod certo loco, &c. si verò locus in contractu adjectus non sit, tunc locum contractus, aut domicilij debitoris, quemadmodum in judicialibus, in solutione competentem asserunt Doctores.

8 *Notandum VII.* quòd non tantum ipse debitor, sed & quicumque alius pro ipso etiam ignorante vel invito solvere, atque ita eundem à debito liberare possit. *princ. Instit. Quibus modis tollitur obligatio. l. solvere. 53. ff. hoc Tit. l. manifesti. 17. Cod. eodem.* Undè notabilem cautelam tradunt DD. quã amicus possit amicum actione injuriarum, vel aliã famosã conventum ab infamia liberare, si nimirum pro ipso ignorante vel invito solvat, ne reus principalis spontè solvendo censeatur confiteri crimen. *l. 4. §. fin. cum l. seq. ff. De his, qui notantur infamia.*

9 *Notandum VIII.* quòd etiam creditor tutori, vel curatori, aut procuratori generali, cui omnium negotiorum administratio commissa est, & multò magis procuratori speciale mandatum ad recipiendam solutionem habenti solvi possit, non autem illi, qui tantum ad movendam litem in judicio constitutus est, nisi principalis solutionem ratam habuerit. *l. hoc jure. 86. ff. hoc tit.* Putativo procuratori solutio bonã fide facta quidem etiam liberat debitorem, dummodo talis sit, qui semel generale aut speciale mandatum recipiendi pecunias revera & scienter habuit, quod deinde creditor ignorante debitore revocavit; sibi enim imputabit creditor, quòd de revocato mandato debitorem non admonuerit. *l. qui hominem. 34. §. 3. ff. hoc tit.*

Notandum IX. si ille, cui solvitur, nunquam aliquod mandatum habuerit, sed fraudulenter finxerit, se habere mandatum, & multò magis, si debitor proprio motu & voluntate alicui sine creditoris præcitu pe-

cunias dederit, non liberabitur, nisi si-
quente creditoris ratificatione. Quia
recipiens pecunias cum ipsidem
vel per deprædationem, aut calum-
tiam amiserit, nova solutio à debito-
getur. *d. l. qui hominem §. 4. & l. in-
gentum 20. ff. Commod.* ubi is, qui pec-
tum commodatum suo servo, qui cum
ni exultimatione fidelis & idoneus ma-
tur, tradit ad commodantem trans-
dum, liberatur; licet servus in pecunia
argento deprædatus sit. Verùm inter
missionem pecuniæ ex mutuo vel alio
tractu debitæ rationem differentia
Panorm. *in cap. significante. 7. de
ribus. n. 8.* quòd scilicet priori calum-
mittens pecuniam sit debitor generatim
consequenter Dominus, antequam pecunia
accipiat, in quem tenetur dominus
vendo transferre: posteriori vero
minus, ad quem res transmittitur
mittens rem commodatam, de qua
oppignoratam sit debitor certa spe-
interitu ejusdem liberatur.

Notandum X. nisi specialiter con-
tum sit, ut solutio in certa specie
fiat, non posse cogi debitorem, ut pecunia
in illa specie reddat, in qua accepit,
imperiales pro imperialibus, &c. l. si
fortè centum imperiales in specie
poterit 150. florenos in parva pecunia
dere: quia pecunia recipit functionem
genere & regulariter magis accipit
quantum, quam quid solvatur. *l. si
1. & l. Titia. 35. ff. de Auro & argen-
gato. Barth. in l. Paulus. 101. ff. de
l. 3.*

An autem pro aurea moneta mutuo
cepta possit reddi argentea, magis
dubium, propter textum in Nerone
3. ubi aurum pro auro exigi conceditur
hilominus etiam hic ad primum
E.

E N C

intentionem respiciendum opinor: alio ea lege mutati aurei, ut vicilim tamen redderentur: vel non petente debitor, & sponte à creditore, nihil aliud petente alterius pecuniæ loco aurei dati: priori casu procedet Novella; ut colligitur ex illis verbis; *si ardeat creditor aurum omnino querens &c.* quæ Novella nihil novi circa hoc inducit, sed principaliter proponit, qualiter procedendum cum debitor auri, si aurum non habeat, sicut eandem dispositionem transumptam habemus *de auro. hoc nisi. Cod. hoc Tit.*

Altero verò casu, etiam aurea pecunia estimationem & functionem in genere recipit, cum tempore mutui contracti non tam quantitas, quam quantitas pecuniæ confiderata fuerit & interpretatio facienda contra creditorem, in cuius potestate erat legem contractus apertiùs dicere, sicut notavit *Godofredus ad l. 3. ff. de Rebus creditis. facta d. l. Titia.* ubi pro auro legato æstimatio mutari permittitur.

Item hoc ita procedit, si debitor pro pecunia accepta aliam pecuniam, licet diversæ speciei, reddere velit: Aut verò si pro pecunia offerat corpus aut speciem v. g. equum, vinum, &c. vel econtra pro corpore aut specie pecuniæ, invitus creditor acceptare non tenetur: habet enim talis solutio speciem emptionis, nemo autem invitus emere, vel vendere tenetur. *l. invitum. 11. Cod. de Contr. atenda emptione.* & alias nota est regula, quod aliud pro alio invito creditore dari non possit. *primò. Institut. Quibus modis tollitur obligatio. §. l. cum d. quæ. Cod. hoc tit.* Non obstat *d. l. 1. §. 1. d. l. Titia. Item l. si quis argentum. 35. in prin. Cod. de Donationibus.* ubi certa pondus auri & argenti legata debens satisfactam estimationem in pecunia numerata solvendo: nam illa leges, ut ex eadem contextu

tu manifestè apparet, procedunt, si testator non certum corpus argenti, veluti poculum, aut aliud vas argenteum in specie legarit, tunc enim idipsum, & non ejus æstimatio præstanda foret, sed quando in genere ponderis facit mentionem, quo casu censetur heredem ad nullum determinatum corpus sed ad pondus alicujus argenti in genere, vel quod in effectu idem est, ad valorem ejus adstrinxisse, idque propter affinitatem, quæ est inter argentum ponderatum & numeratum, nam & nummi suum pondus & ex pondere nummi fiunt, atque numerus & pondus qualitas rerum fungibilium est.

Occurrit porro celebris & huic loco accommoda *questio*, quemadmodum solutio facienda, si moneta mutetur, id est, ex impositione & dispositione Principis in valore suo, aut materia augetur, vel minuat. Duplicem mutationem monetæ communiter distinguunt DD. unam, quæ vocatur *intrinsecam*, & alteram *extrinsecam*. *Intrinsecam* est, quando materia seu substantia monetæ mutatur v. g. thaleri, aut alii nummi semicuprei ceduntur; &c. *Extrinsecam*, quando manente eadem bonitate materiæ valor sive æstimatio extrinsecam augetur, vel minuitur, quemadmodum circa annum 20. hujus sæculi propter defectum pecuniarum valor thaleri ad 10. florenos excrevit.

Primo igitur casu, si moneta *intrinsecè* mutetur, plerique consentiunt, simpliciter inspicendum esse tempus contractus, & secundum illam æstimationem, & speciem monetæ solutionem faciendam; quod si antiqua moneta amplius non extet, solutio quidem in nova moneta fiet, sed habitâ proportionem & æstimationem arbitrio boni viri ac considerato interesse lucris cessantis, vel damni emergentis ad valorem veteris monetæ, ita ut si vetus moneta fuerit melior,

Ggg g

lior,

lior, de nova aliquid supplendum sit; si deterior, in nova aliquid detrahi possit. Textus & Interpretes. *in c. olim. 20. & cap. cum Canonicis. 36. de Censibus.* Neque enim, ut quidam in contrarium opponunt; tota ratio & substantia monetæ in æstimatione extrinseca à superiore imposita consistit, cum pro moderno Reipublicæ statu etiam bonitas intrinseca, & certum ipsius pondus quam maxime consideretur, sicut moneta rasa tantò minus valet, quanto plus auri vel argenti abrafum est. Item cum hodiè non sit unum territorium Imperatoris, sicut olim, sed diversissima aliorum Principum, moneta, quæ non habet intrinsecam bonitatem, in aliis territoriis expendi non potest. Facit huc *l. debitorem. 99. ff. hoc tit.* ubi dicitur, *debitorem* (convenientius Glossatores legunt, *creditorum*) non esse cogendum, ut in alia forma nummos accipiat, si ex hoc damnum sit passurus. Barth. Salicet. & Castrensis. *in l. cum quid. ff. de Rebus cred. Fachin. lib. 2. Consilio. 46. num. 9. Covar. de Veterum Numismatum Collatione. cap. 7. §. unico. num. 2.* Andreas Gail. *Lib. 2. observ. 73. n. 3.* Valebit tamen consuetudo, vel præscriptio solvendi in moneta nova, non habitâ consideratione materiæ prioris, quia talis consuetudo tollit multitudinem litium. Bovius *decisione. 327. num. 3.* Panorm. *in dict. cap. cum Canonicis. in fine.* Sentiunt quoque nonnulli, quando in debito sola determinatio certi numeri florenorum in genere interposita est, absque eo, ut certam monetæ formam vel materiam nominando contrahentes præfigerent, quòd tunc in obligatione & solutione plus esse non videatur, quam debita pecuniæ summa, & quantitas, quæ proinde etiam in moneta usuali currenti tempore solvi possit.

Altero autem casu, quando manente

eadem bonitate intrinseca valor extrinsecus monetæ mutatur, difficillima est Doctorum disceptatio est; an ad creditoris vel debitoris lucrum aut damnum talis mutatio pertineat? v. g. si quis anno 1617. co-

didit alteri 100. florenos, ante deum quod thalerus crevit ad 10. florenos, teneatur pro centum florenis decem tantum thaleri acceptare; vel qui post auctum thaleri mutuos accepit centum imperiales, alio secundum æstimationem illius tempore mille florenos, teneatur etiam hodie pro quâ thaleri valor ad florenum cum aucto decrevit, integros mille florenos cashere.

*In hac celebri controversia Doctores censent ad conventionem partium prævalere attendendum: contractus enim conventionem legem accipiunt; juxta *l. 85. juris in 6.* Ponunt autem tres conventionis modos I. si nominatim conventum ut certa species monetæ, & certo redderetur v. g. centum thaleri vel specie. II. si nulla certa species & numerus monetæ determinatus, sed quantum valere v. g. centum floreni pro centum florenis reddi perantur. III. si quidem fiat de certa specie monetæ, velut aurei aut ducatis solvendis, sed quia numerus pressus non fuit, dubitetur, an contractus, ad monetæ determinatam corporis æstimationem tantum eorum respectu. IV. Considerationem addunt: si creditor iusto tempore & loco à creditore appellatus in mora solvendi, an non*

*Quod igitur attinet ad primum conventionis modum; si monetæ in certa numero expresse determinata sunt, communis est sententia teste Paulo Laymanno *Theolog. moral. Libro. 3. Tract. 3. cap. 5. num. 13.* quòd superveniens extrinseca mutatio valoris lucro vel damno creditoris cedat, quia tot specifica monetæ*

ora solvenda, quot in pactum deducta sunt, ut si valor eorum auctus sive diminutus fuerit. Eiusdemque sententiæ allegat Cov. Abbatem, Molinam, & alios. Addit: in modo pacto iusta fuerit; quia inter mutuatoris, qui aureos, vel thaleros ad illud tempus auctioris servasset, vel aequale periculum tum fuerat augmentum & diminutionis, quod periculum diminutionis, cum in se pariter creditor accipiat, non videtur iniquum, ut etiam in alio eventu commodum sentiat & lucrum, *argum. cap. naviganti.* & quæ ibi in *Interp. X. de Usuris.*

Verum licet huic sententiæ libenter subscribam, quando mutatio monetæ non est essentialis, sed modica; planè tamen subsistit, quod dicendum, si augmentum, vel diminutio sit gravis, imò etiam ultra duplum. Præsumimus enim, quòd aliquis anno 15. huius seculi acceperit mutuos centum imperiales cum pacto, ut totidem in specie redderet, quos tamen nec ipse mutuarius aliter expendit, quam pro centum quinquaginta florenis, an non maximum ejus gravamen habet, si deinde ubi imperialis crevit ad decem florenos, debuisset centum imperiales in specie & numero, adeoque tunc in effectu mille florenos restituere?

Quare cum hic creditor agat ad interesse damni essantis, & ob prædictum periculum & damni in se susceptum, existimo quidem non nomine aliquid rectè peti, sed cù prudenti iudicis moderatione, attenendo præcipue certitudinem vel incertitudinem lucris, quod creditori decessit; & insuper, quâ utilitate debitor nummos acceptos expendit, prout id ipsum iudicis arbitrium circa casus omnes, in quibus interesse prætenditur, requirit Imperator in *l. unica. Cod. de donat. n. 15. quæ pro eo, quod interest, præferuntur.* ibidemque statuit, quòd

in casibus, vel contractibus, in quibus certa quantitas est in obligatione, interesse non debeat duplum illius quantitatis excedere.

Huc quoque referri potest, quòd docuimus superius in *Titulo de Pactis.* nimirum etiam in illis contractibus, qui de jure civili stricti juris dicuntur, uti mutuum, & stipulatio, non excludi omnem interpretationem ex bono & æquo per *text. in l. placuit. Cod. de Judiciis.* neque verba contrahentium ad casus insolitos, de quibus tempore contractus verisimiliter cogitatum non fuit, cum rigore extendenda sunt. *arg. textus in l. continuus. 137. §. cum quis. ff. de Verb. obligat. ibi: non enim secundum futurum temporis jus, sed secundum presentis estimari debet stipulatio.*

Circa alterum conventionis modum, quando scilicet quantitas in genere sine expressa monetæ specie & corporum numero in pactum solutionis deducta est, ut v. g. in genere centum floreni redderentur, major inter Doctores disputatio est, an superveniens monetæ mutatio ad commodum vel damnum creditoris, aut potius debitoris spectare debeat?

Argumenta & Authoritates pro utraque sententia videri poterunt apud Fach. *l. 2. Contr. c. 9.* Quoniam verò ea de re nihil apertè in iure decisum reperitur teste Harprecho ad *princ. Institut. Quibus modis re contrahitur obligatio. n. penul.* interim teneri poterit, quòd tradit Paulus Layman, (qui præ cæteris has controversias mutuatæ monetæ tempore suæ Professuræ, ut ipse testatur, sibi crebrò occurrentes diligentius examinavit) *dicto cap. 5. num. 15.* ubi dicit, commodum & damnum probabilius ad debitorem pertinere; consuetudine Imperii receptum esse, ut solutio fiat secundum novam estimationem monetæ, atque Ferdinan-

dum I. Anno M. D. LIX. in Comitibus Augustanis hanc potestatem fecisse debitoribus solvendi in moneta noviter aucta secundum extrinsecam aestimationem; consilium enim substantia nummorum potissimum in aestimatione extrinseca ei à Principe imposita. *l. 1. ff. de Contrab. empt.* etq; hæc intentio Principis monetam mutantis, ut in defectu pecuniæ debitoribus succurratur.

Attamen huic sententiæ tres notabiles limitationes apponit ipse Paulus Layman. *dicto l. num. 16.* ut non procedat. I. Si mutatio monetæ non sit facta à legitima potestate, sed improba usurariorum consuetudine. II. Si non fuerit perpetua, sed tantum ad certum tempus v. g. durante bello statuta. & III. Si intrinsecus quoque valor & bonitas mutata sit, de quo superius dictum. Sicut etiam Harprechtus *dict. l. n. arrepen.* in hac difficultate primum Judicis arbitrio tribuendum, ait, qui pro circumstantia facti & temporis indemnitati Creditoris & debitoris, quantum fieri poterit, prospicere debeat.

*Tertius conventionis modus: quando in contractu mentio quidem certæ monetæ facta est, v. g. Hæterorum, sed nisi additum, an in specie vel in aestimatione restitui debeant; videtur ad priorem decisionem referendus, ut & hic debitoris commodum & damnum censeatur, tum quod pecuniâ recipiat functionem in suo genere & aestimatione. arg. l. 1. ff. de Auro & Argento legato. tum quod debitor ante solutionem sit dominus, ad quem regulariter commodum & periculum rei spectat; tum denique quod in dubio interpretatio fieri possit contra Creditorem, in cuius potestate erat, legem contractus & solutionis apertius dicere, atque de certâ monetæ specie nominatim pacisci. *l. stipulatio. 38. §. in stipulationibus. 18. & l. quidquid. 99. ff. de Verborum obligat.**

Demum si debitor ritè interpellatus mora solvendi fuerit, damnum, quod Creditori resultat, relaxare debet: non enim cuique sua, non alteri nocere debet. *cap. mora. 25. de Reg. jur. in 6.* Sic hic arbitrium boni viri aliquid valere debet. *arg. l. mera. 32. ff. de Usuris.* non in causa, impossibilitas dandi, vel magis cultas nõ nunquam à mora prestanda per tex. & *Gl. ff. in l. quod. 10. §. ff. de bus creditis.* Glossa in d. c. mora. 25. mora sua. Andreas Gail. *lib. 1. de servit. n. 2.* Ulterius circa materiam prædictam tuli.

Notandum XI. quod etiam compensatio & effectum solutionis habeat. *l. 1. ff. Qui potiores in pignore. 25. disse. ff. de Verb. signif. 10.* Est autem compensatio crediti & debiti inter se compensatio: quando enim is, cui v. g. centum, ex alio contractu videtur hi centum debet, neuter alteri solviturumque debitum mutua compensatio tollitur. Et quidem ille est notandus effectus compensationis, quod non tollat obligationem, & sistat curiam ab illo die, quo per debitorem solvitur, sed etiam retro à die, quo illa debita concurrerunt. *l. 4. Cod. de Compensat. 10.*

Sed quid, si debita sint inæqualia, si tibi debeam mille, tu contra mille habuitos: v. nihilominus locum esse compensationi quoad summam concurrentem, et ducentorum florenorum debitis solvere ducentos, creditor non tenetur prætere talem particularem solutionem, quia & compensatio solutionis est. v. negando consequentiam, quod in compensationis ratione, quod in compensationis

accidit retinens pecuniam mihi debitam
solvetur quasi sibi ipsi particulariter solve-
re, unde sicut particularis solutio facta vo-
catur creditor, quoad eam partem liberat
debitorem, ita etiam particularis compen-
satio, quæ, ut dictum, hoc ipso cum volun-
tate creditoris fieri censetur, quod pecuni-
am recipere debitam retineat.

Porro ut compensatio procedat, duo po-
tissimum concurrere debent. I. ut fiat circa
res recipiunt functionem in genere suo,
quales sunt illæ, quæ in numero, pondere,
mensura constitunt, ut pecuniæ ad pecu-
niam, frumenti ad frumentum &c. Quare
non valet compensatio invito creditore, si
solvitur debeat pecuniam, & creditor e-
quum, vel fundum: quia aliud pro alio in-
dito creditori solvi non potest, & corpora
sunt in certam æstimationem & pretium,
et transiret talis compensatio in novum
contractum emptionis, vel permutacionis,
quæ autem regulariter invito contrahere
non potest.

Hæc tamen locum retentio, ut scilicet
debitorem debitam retinere possit, usquedum
aliter sibi satisfiat, nisi debitum tale fue-
rit, quod paratam executionem secum tra-
hat. *l. si non fore rem. §. si centum. ff. de Con-
dictione indebiti.*

II. Requiritur, ut debitum ex utraque
parte sit liquidum, id est, quod liquido &
certe demonstrari possit. *l. fin. Cod. de Com-
pensationibus.* Sunt autem quedam debita
certa liquida specialiter excepta, ut com-
pensationem non admittant; videlicet si
quod Republicæ ex causa vectigalis, vel tri-
buti debetur. *l. 3. C. de Compensationibus.*
Si quis debitor sit ex furto, rapina, vel spo-
lio, rem ex deposito, vel commodato. *l.
ult. ma. Cod. dist. tit. l. ultima. Cod. de
Commodato.*

Atamen pro foro conscientie existi-

mant Doctores, habere locum tacitam
compensationem, vel saltem retentionem,
quoties rem mihi debitam per viam ordina-
riam Juris acquirere non possum, dummo-
do certum sit, mihi deberi, licet fortassis
ob defectum testium aut instrumentorum
in foro externo probare nequeam; vel licet
res ex deposito vel commodato debeatur:
Idque Jure naturæ & gentium concessum as-
ferunt Lessius *de Just. & Jure lib. 2. cap.
27. n. 16.* Layman. *in Theol. mor. lib. 3.
tract. 3. parte 1. c. 1. n. 9.* cum alijs ibidem
citatis. Qua tamen in re cautè agendum, ne-
quis in propria causa nimis partialis judex
existat, non sine proximi lesione.

Notandum XII. Quod debitor etiam li-
beretur, si creditor per *acceptilationem* ¹⁷
dixerit, se acceptum habere, quod sibi de-
betur, quamvis necdum acceperit. *l. 1. In-
stit. Quibus modis tollitur obligatio.* vel
si debitori fecerit pactum; *de non petendo.*

Porro tale pactum non tantum fieri po-
test verbis expressis, sed etiam tacite cen-
setur fieri, si creditor debitori suum chyrogra-
phum restituat, laceret, vel debeat. *l. 2. §.
1. ff. de Pactis.* Aliud tamen est, si creditor
solum pignus restituat debitori, per quam
restitutionem non intelligitur debitum re-
missum, nisi alia indicia concurrant. *l. 3. ff.
de Pactis.* Ratio differentie datur, quod re-
stituens chyrographum non possit verisimi-
liter & prudenter aliam intentionem habe-
re, quam remissionem debiti: at verò resti-
tuens pignus possit habere intentionem, non
quidem in totum liberandi debitorem, sed
tamen relevandi ejus conditionem, ne usu &
commodo rei suæ carere debeat.

Plures alios modos, quibus obligatio tol-
litur, & quæ vim ac effectum solutionis ha-
bent, atque in Jure Civili & alijs Titulis
proximè tractantur, hic præterimus, uti
sunt *novatio*, quando una obligatio in ali-

an mutatur; *delegatio*, quando meus debitor ad mandatum meum promittit solutionem Creditori meo; *cessio nominis*, quando id, quod mihi alius debet, creditori meo in solum cedo, quod etiam invito debitore meo facere possum. *l. 2. C. de Donat.* non tamen invito creditori meo, nisi alius solvendi mediis destitutus sim. *l. cum a quo. 16. junct. Aut. hoc nisi. C. de Solut. Confusio*, dum creditor fit heres debitoris, vel econtra; *meritus rei* in specie debite sine culpa aut mora contingens; *res judicata*, *transactio*, *prescriptio*, & si que sunt alie similes facte solutionis species.

18 An verò Ecclesia, vel Successor in beneficio, aut Prælatura, vel civitas teneatur solvere debita ab Antecessore, vel Administratoribus contracta, & qualiter illi Ecclesiam, vel civitatem obligare possint, dictum est superius in Lib. I. in Tit. de Pactis. §. ult. & in eodem lib. in Tit. de Trans. Breviter hic tenendum, quod regulariter Ecclesia vel civitas non teneatur, nisi fuerint debita contracta pro ejusdem necessitate, vel utilitate, *c. r. h. tit. l. civitas 27. ff. de Reb. cred.* Idem tamen Juris esse, quando Antecessor contraxit debita pro sua sustentatione vel infirmitate, quia pro necessitate Ecclesie videtur contraxisse, quæ ipsum alere tenetur, tradit Barb. in Collect. ad d. c. 1. num. 3, ubi plures allegat. Addit quoque Successorem obligari ab solvendis funeris expensis pro suo Antecessore, nisi propria bona habuerit, tunc enim tenebitur heres ejus, ad quem illa bona Titulo hereditario deveniunt.

Demum si quis errore ductus nec civiliter nec naturaliter obligatus pecunia solverit, quam non debuit, datur ei repetitio per *conditionem indebiti*, de qua latè agunt Juris Civ. Interpretes in Tit. ff. & Cod. d. *Conduitione indebiti*.

TITULUS XXIV
De Donationibus.

§. I.

Quid & quotuplex sit Donatio ejusque requisita.

SUMMARIUM.

1. Donatio quid?
2. De donatione facta per pollicitationem quæ liget.
3. Ex donatione datur actio.
4. Donator habet beneficium competentie, non usurar, aut fructus ex mora, nec credit.
5. Donatio an sit stricti iuris, vel bene facta.
6. Donatio inter vivos, donatio mortis causa differant.
7. De donatione ultra 500. solidos, & quomodo valeat.
8. Donatio omnium bonorum valet saltem ad ius. Alia summaria post §. 2.

Donatio dicta est quasi donatio *definita* §. 1. de Mort. donat. *donationibus*. donum autem est *gratuitum*, quod neque ex *debitum*, neque alteri *restitutionem imponit*. Quamvis vero donatio communiter accipitur pro ipsa rei donata traditione, ipsa tamen conventio de donando donatio appellatur; & hæc conventio aliquando *in pollicitationem & promissionem*, quando cet aliquis rogatus promittit se donaturum aliquando per *pollicitationem*, si quod tu proprio se offerat, quod alteri restituere velit.

Porro circa pollicitationem hæc debent, quæ superius in Lib. I. in Tit. de Pactis. §. 1. dicta sunt, nimirum quod pollicitatio non prius obliget promittentem quam si ab altera parte fuerit acceptata, deoque possit ante acceptationem revocari. *l. nuda pollicitatio. Cod. de Contractibus.*

ENC